

Dizilerle Kelime Öğretimi Gülse Birsel'in Jet Sosyete Dizisi Örneği¹

Şahin ŞİMŞEK²

Öz

Kelime, bir ya da birkaç heceden oluşan anlamlı söz, sözcük şeklinde tanımlanabilir. Kelime, aynı dili konuşan insanların bütün mazilerine ait tecrübelerinin hafızalarında depolanmış hâlidir. Dinleme ve okuma yoluyla öğrenilen kelimeler, konuşma ve yazma yoluyla da pekiştirilir, zihinde kalıcı duruma gelir. Kişinin sahip olduğu kelime varlığı onun anlama ve anlatma yeterliliğini etkilemektedir. Düşüncelerin gelişmesini sağlayan esas unsur kelimelerdir. Her kelimenin insan zihninde bir kavram olarak karşılığı olduğuna göre ve insan da kavramlarla düşünebildiğine göre diyebiliriz ki kelime hazinesinin zenginliği insanın düşünce gücünü artırır. Okullarda dil becerilerinin kazandırılmasına kelime bilgisi geliştirilerek başlanır. Kişinin kendini ifade edebilmesinde ve iletişimde bulunduğu kişileri anlayabilmesinde sahip olduğu kelime bilgisinin önemi büyüktür. Günümüzde gençlerin kitap okumaktan uzak kalması bile kelime hazinelerinin zayıflığı ile ilişkilendirilmektedir. Kelime bilgisi sadece kitaplardan kazanılmaz. Kişi görsel, işitsel tüm izlenimlerinden kelime hazinesine aktarım yapabilir. Ülkemizde televizyon eğlence kültürünün önemli bir parçasıdır. Kişilerin kelime hazinelerini zenginleştirmede bu kültürden faydalanılabilir. Bu çalışmanın amacı Gülse Birsel'in Jet Sosyete dizisinde karşılaşılan, günlük konuşmalarda sık kullanılmayan kelimeleri belirlemektir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde bir çalışmadır. Veriler doküman incelemesi tekniğinden faydalanılarak elde edilmiştir. Yazdığı dizi senaryolarında atasözlerini, yöresel deyişleri sıkça kullanan Gülse Birsel, daha çok eskimiş kelimeleri okumuş, kültürlü, belirli bir yaşın üzerindeki karakterlere kullanırken, plaza dili diye tabir edilen, daha çok teknik, teknolojik terimlerden oluşan, dildeki dejenerasyonu ortaya koyan kelimeleri de eğitim görmemiş ya da eğitim göre de kültürlenmemiş karakterlere kullanır. Gerek atasözleri, deyimler, vecizeler ve yöresel deyişlerin kullanımı olsun gerekse unutulmaya yüz tutmuş eski kelimelerin yahut teknolojiyle dilimize yeni girmiş kelimelerin kullanımı olsun izleyiciye zengin kelime çeşitliği sunularak dilin aktif kelime hazinesine katkı sağlanmış olur.

Anahtar Kelimeler

Kelime öğretimi
Kelime hazinesi
Gülse Birsel
Jet Sosyete dizisi
Televizyon kültürü

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 05.03.2020
Kabul Tarihi: 15.04.2020
E-Yayın Tarihi: 30.04.2020

Word Teaching With Series Gulse Birsel's Jet Sosyete Example

Abstract

The word can be defined as a meaningful word, consisting of one or several syllables. The word is stored in the memories of the experiences of all the people who speak the same language. Words learned through listening and reading are reinforced through speech and writing, and become permanent in the mind. The

Keywords

Word teaching
Vocabulary
Gülse Birsel
Jet Sosyete Series
Television culture

¹ Bu çalışma UTEK2019, Uluslararası Temel Eğitim Kongresi II'de sözlü bildiri olarak sunulan "Dizilerle Kelime Öğretimi Jet Sosyete Örneği" adlı bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, ssimsek@kastamonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4433-0004>

presence of the word that the person has affects his / her ability to understand and explain. The main element that enables the development of thoughts is words. Since every word has a concept in the human mind as a concept, and we can think with the concepts, we can say that the richness of the vocabulary increases the power of thinking. The acquisition of language skills in schools begins with the development of vocabulary. The vocabulary that the person has in expressing himself and understanding the people with whom he communicates is of great importance. Today, even young people's absence from reading is associated with the weakness of their vocabulary. Vocabulary is not only gained from books. One can transfer from all his visual and auditory impressions to the vocabulary. In our country, television is an important part of entertainment culture. This culture can be used to enrich people's vocabulary. The aim of this study is to identify the words that are encountered in Gülse Birsel's Jet Society series, which are not used frequently in daily conversations. The study is a study in the screening model, one of the qualitative research methods. The data were obtained by making use of the document review technique. Gülse Birsel, who frequently uses proverbs and local sayings in the series scenarios he writes, has read more worn words, cultured, characters over a certain age, and has not been trained in the language, which is called the language of plaza, consists of more technical and technological terms. But also makes use of uncultured characters. Whether it is the use of proverbs, idioms, phrases and local idioms, or the use of old words that have been forgotten or the words that have just entered our language with technology, the audience is provided with a rich variety of words, thus contributing to the active vocabulary of the language.

Article Info

Received: 03.05.2020

Accepted: 04.15.2020

Online Published: 04.30.2020

Giriş

Kelime söz ya da sözcük, bir yahut birkaç heceden oluşan anlamlı ses birliğine denir. Kelime hazinesi / kelime serveti / kelime kadrosu / sözcük dağarcığı ise bir insanın kullandığı sözcüklerin / kelimelerin tümüne (Vardar 1998: 190), bir dilde mevcut olan sözcüklerin / kelimelerin tamamına, “öğrencilerin metni uygun bir akıcılıkta okuyabilmeleri ve anlayabilmeleri için bilmeleri gereken kelimelerin” hepsine denir (Robinson, 2005’ten akt. Memiş, 2018: 1276). Kelime hazinesinin, insanların söylenenleri anlamasında ve duygularını, düşüncelerini anlatmasında önemli bir işlevi vardır. Gülerüz (2002: 13), kelime hazinesini, kişinin öğrenme yaşantıları sonucunda bellekte depolanan birikimi şeklinde ifade etmektedir. Kişinin kendini ifade edebilmesinde ve iletişimde bulunduğu kişileri anlayabilmesinde sahip olduğu kelime bilgisinin önemi büyüktür. Korkmaz (1992) ise kelime hazinesini; “Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı.” şeklinde tanımlamaktadır.

Demir’e (2016: 146) göre “Bir dilin söz varlığı, sözlüklerde madde başı olarak ele alınan kelime ve sözlerden ibaret değildir. Bir birikim hâlinde dilin bünyesinde nesilden nesle intikal eden ikilemeler, deyimler, atasözleri, farklı yapılarıdaki birleşik kelimeler, yabancı dillerden alınmış kelimeler/sözler (sözlükte yer alsın almasın) argo, jargon kabul edilen tüm kelimeler ve kalıp sözler o dilin söz varlığı içinde değerlendirilir”.

İnsanlar ilk olarak ana dillerini öğrenirler. Karmaşık bir süreç olan dil öğrenme süreci, okul çağına kadar kişinin aile ve sosyal çevresinden edindiği kavramlarla başlar. Okul çağına kadar kendiliğinden edinilen bu kazanım okula başlama ile belli bir plan ve program dâhilinde yürütülür. Çocuğun sahip olduğu kelime hazinesinin zenginleştirilmesinde planlı, düzenli ve sistemli çalışmalar oldukça önemlidir. Okullarda ilk kez okuma, dinleme metinlerinden duyduğu kelimelerle öğretmenlerinden duydukları kelimeler, ilerleyen süreçte karşısına tekrar tekrar çıktığında ve öğrencinin de bağlantıyı kavradığında öğrenmeler gerçekleşmiş olur.

Göçer’e (2009: 1025-1055) göre “İnsan kelime ve kavramlarla düşünür, zihninde tasarladığı durumu sözcük veya söz öbekleriyle ifade eder. Dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinlemenin bireye kazandırılması ile bireyin bu becerileri aktif olarak kullanabilmesi, edinilmiş zengin sözcük dağarcığı ile yakından ilişkilidir”. Aynı şekilde bazı eğitimciler, söz varlığının öğrencilerin dil becerilerini ve eğitim-öğretimdeki başarılarını doğrudan etkilediğini özellikle vurgulamaktadırlar. Yeni

bilgiler edinmek, kelimelerle gerçekleşir. Kelime hazinesi ne kadar zengin olursa kelimelerden oluşan cümleleri, cümlelerden oluşan paragrafları ve okunan metinlerdeki iletilmek istenen mesajları fark etmek, anlamak o kadar kolay olur (Ruşen, 1999: 75'ten akt. Yıldız ve diğerleri 2010).

Temel dil becerilerinin kazandırılması Türkçe eğitiminin esas hedefidir. Lakin bu becerilerin kazandırılabilmesi, önceden edinilmesi gereken bazı öğrenmelere bağlıdır. Bunlardan birisi de kelime bilgisinin geliştirilmesidir (Budak, 2000). Kelime hazinesi gelişmemiş bireylerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini kazanmaları kelime hazinesi zengin bireylere göre daha güç olmaktadır. Zengin söz varlığı dört temel dil becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Söz varlığının zenginleşmesi eğitim sürecinde, genç birey için önemli bir kazanımdır. Çünkü dil, kişinin hem bilişsel gelişiminde bir gösterge hem de yaşadığı topluma uyum sağlamasında önemli bir vasıta. Söz varlığı zengin bir kişi düşünme eyleminde de düşündüklerini ifade etme eyleminde de zorlanmaz. Bazı insanlar ise söz varlığı yetişmediği için kendilerini ifade etmekte zorlanırlar. Kişinin kelime hazinesinin sistemli bir biçimde zenginleşmesi okuduğunu, dinlediğini anlamasında, kendini konuşarak, yazarak düzgün bir şekilde ifade etmesinde doğrudan etkilidir. “Türkçe öğretimi süreci dört temel dil becerisinden oluşmaktadır ve bu becerilerin gelişimi doğrudan bireyin sözcük varlığı ile ilişkilidir. Bir dilin sözcük varlığı ne kadar iyi tanınır, doğru anlamlandırılır ve bireye istendik ölçüde kazandırılırsa hem sözcük öğretimi amacına ulaşmış, hem de Türkçe öğretiminin temel dil becerileri geliştirilmiş olur” (Lüle Mert, 2013: 15-16).

Kelime ile kavram arasında sıkı bir ilişki vardır. Kelime, telaffuz edildiğinde, duyulduğunda onu karşılayan kavram akla gelir. Bu bağlantının meydana gelmesi için de nesnenin zihinde tasavvurunun bulunması ve bunu ifade eden bir sözün olması gerekir (Alperen, 2001: 39). Böylelikle zihindeki suret, nesne ve kavramlar kelimeler vasıtası ile dile getirilmiş olur. İnsanın düşünce dünyasını saran simgeler ve onların yerini tutan kelimeler, sözlü ve yazılı iletişim sürecinde düşünme, kavrama, karar verme ve tepkide bulunma gibi süreçleri harekete geçirmektedir. Başka bir deyişle kelimeler, günlük hayatta yazılı ve sözlü iletişimin olmazsa olmazlarıdır. Düşünme süreçlerinin, anlama ve anlatma temel dil becerilerinin etkin kullanımı zengin kelime hazinesi, başka bir ifade ile sözcük dağarcığına bağlıdır (Karatay, 2007).

İnsanın yaşadığı sosyal çevrede kazandığı kimliğin, kişiliğin ifadesinde en önemli vasıta, kullandığı dildir. Dili kullanarak kendini ifade ediş sürecinde ise sözcükler başat öğelerdir. Haşim (1981: 147), Türkçeyi kullanan sıradan bir insanın sözcük varlığına ilişkin şu belirlemeleri sunar: “Gelişmiş bir dimağın tamamlayıcısı artık zengin bir lehçedir. Hâlbuki orta tabaka ve işçi sınıfı en fazla 1000 kelimelik bir sermaye ile yaşar. Köylünün lehçesi ise 500 kelime bile değildir. Onun için halk dilinde ‘işaret’ birçok kelimenin yerini tutar”. Günümüzde de sözcük varlığına yönelik yapılan çalışmalardan elde edilen veriler Haşim’in bu tespitini destekler yöndedir. Tosunoğlu (1998) dili, sahip olunan kelime zenginliğini insanı diğer canlılardan ayıran, üstün kılan bir unsur olarak dile getirmiştir. “Her kelime ve kavramlar silsilesi insan için birikim ve tecrübe demektir. Kazanılan kelimelerin sayısı arttıkça bir servet meydana gelecek ve insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan üstün kılan dil ortaya çıkacaktır.”

Kelime öğretimi, kelime kadrosunu zenginleştirme yalnızca sözlükten anlam araştırmakla gerçekleşecek kadar basit ve kolay bir süreç değil kelimelerin kavramlarla ilişkilendirildiği karmaşık bir süreçtir. Sistemli çalışmalarla çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak iyi yönetilmesi gereken bir süreç olarak görülmelidir. Kişinin çok sözcüğü bilmesi ve kavramı tanınması çok bilgiye sahip olduğunu gösterir. Bu durum ise, pek çok bilgiyi öğrenen kişinin o bilgiler ile ilgili sözcük ve kavramları da öğrenmek zorunda kaldığını gösterir (Göğüş 1978: 360). Bilgiler aracılığıyla da olsa bu şekilde sözcük hazinesini geliştirmek için kullanılan yol da okumaktır. Kelime öğrenimde okumak her ne kadar önemli bir eylem olsa da tek başına yeterli değildir. Günümüzde gençler sosyal medyadan ve televizyonlardan daha çok etkilenmektedirler. Artık öğrenmeler ekrandan, sosyal medyadan yapılmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde bir çalışmadır. Nitel araştırma sayısal olmayan verilerin anlamlandırıldığı bir gözlem yöntemidir. Karasar’a (2012: 77) göre tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan insan ya da nesne, kendi şartları içinde nasıl varlığını sürdürürse o şekilde tanımlanmaya çalışılır.

Araştırma Grubu

Çalışmanın evrenini televizyon dizileri oluşturmaktadır. Televizyon dizilerinde kullanılan kelime çeşitliliği tespit edilerek bu çeşitliliğin izleyicinin kelime servetine olumlu yönde etki edebileceği üzerinde durulacaktır. Evren çok geniş olduğundan örneklem alma yoluna gidilmiştir. Gülse Birsel'in Jet Sosyete dizisi örneklem olarak alınmış ve araştırma dizinin televizyon ekranlarında yayınlanmış ilk 10 bölümüyle sınırlandırılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Verilerin elde edilmesinde doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi ya da belgesel tarama Karasar'a (2012: 77) göre "belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar". Yıldırım ve Şimşek'e (2011: 187) göre de "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini" içerir. Gülse Birsel'in Jet Sosyete dizisinin ilk 10 bölümü bu tekniğe göre incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Doküman incelemesi yoluyla elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacılara arşivlerden, belgelerden, gazetelerden, sinema, dizi gibi çeşitli görsel dokümanlardan, çeşitli kitle iletişim araçlarından elde edilen verilerin anlamlandırılması amacıyla sistemli bir biçimde incelenmesidir. İçerik analizinin amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlar ile ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227). Bu çalışmada Gülse Birsel'in Jet Sosyete dizisinin söz varlığı araştırılmış, günlük hayatta sık kullanılan kelimeler çalışma kapsamı dışında tutulmuş bunun yerine günlük hayatta az kullanılan, az duyulan kelimeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu maksatla dizinin ilk 10 bölümü Youtube üzerinden izlenmiştir. Kelimeler tespit edildiğinde dizi durdurulmuş tam olarak kullanıldığı saat, dakika ve saniye bilgileri kayıt altına alınmıştır. Gözden kaçırma ihtimaline karşı her bölüm iki kez izlenmiş, elde edilen verilerin kontrolü yapılmıştır. Tespit edilen kelimeler içerik analizi kullanılarak kategorilere ayrılmıştır. Kategorilere ayrıldıktan sonra uzman görüşüne başvurulmuştur. Tespit edilen kelimeler, az duyulan, kitabi kelimelerle terimler, uydurma kelimeler ve argo kelimeler olarak kategorilere ayrılmıştır. Birinci kategoride incelediğimiz kelimeler Türk Dil Kurumu sözlüklerinde arattığımızda "eskimiş" ibaresi ile karşımıza çıkan kelimeler olduğu için kategoriye bu ad verilmiştir.

Bulgular

Jet Sosyete dizisi, senaryosu Gülse Birsel tarafından yazılan Türk durum komedisidir. Yapımcılığını BKM'nin üstlendiği dizinin yönetmeni Hakan Algül'dür. Dizinin 39 bölümü televizyon kanallarında yayınlanmış olup şimdilerde yeni bölümleriyle internet ortamında yayın yapan platformlardan birinde izleyici ile buluşmaya devam etmektedir. Dizide zengin bir söz varlığı karşımıza çıkmıştır. Bu söz varlığı 4 ana başlıkta incelenmiştir.

1. Eskimiş Kelimeler: Sözlüklerden aratıldığında "eskimiş" ibaresi ile açıklanan kelimeler Jet Sosyete dizisinde en çok karşımıza çıkan kelimeler olmuştur. Genellikle bir resim tarzı olan "naif" kelimesi ile zayıf, çelimsiz anlamlarına gelen "nahif" kelimesi birbirine karıştırılır ve çoğunlukla "nahif" yerine "naif" kelimesi kullanılır. Dizinin 6. bölümünde doğrusu üstüne basarak "nahif" şeklinde kullanılmıştır. Dizinin 4. bölümünde işten çıkarma kelimesi yerine "tensikat" kelimesi kullanılmış, işten çıkarma için çalışanlarından bazılarını seçmek zorunda kalan Yaşar karakteri 4 çocuklu Pelin karakterine acıdığını belli etmek için "Çâr çoluğu var kadının." şeklinde bir cümle kurmuştur. Çarşamba kelimesinin de kökü olan "Çâr" ya da "Çehar" sayı sıfatı olan "4" demektir. "Soğulmak" kelimesi Misalli Büyük Türkçe Sözlük'te; "(Göl, ırmak vb. için) Suyu çekilip yok olmak, kurumak" anlamlarına gelen Eski Türkiye Türkçesi ve halk ağzında bulunan bir kelimedir. Dizinin 5. Bölümü 23. Dakika 48. Saniyesinde Melike karakterinin "Buzullar eriyor, soğuluyor..." şeklinde kelimeyi kullandığı görülür.

Günlük hayatta kullanılan kelimeler yerine yukarıda örnekler verdiğimiz eş anlamlılarının kullanılması senaristin bilinçli olarak yaptığı bir eylemdir. Bilinen, günlük hayatta çok kullanılan kelimeler yerine, edebi eserlerde geçen, şimdilerde unutulmuş, eskiden daha çok kullanılan eş anlamlılarının kullanılması geçmişe bir övgü, nesilleri buluşturmak adına atılan bir köprü olarak nitelendirilebilir.

Tablo 1. Eskimiş kelimeler

Abide (7b: 20.36) Adabımuâşeret (7b: 8.45) Adap (5b: 40.59) Afra tafra (4b: 9.38) Ağıl (6b: 33.44) Ahbap (4b: 1.21.44) Alamet (6b: 1.42.49) Aşüfte (4b: 50.32) Avam (9b: 1.02.44) Beyzade (7b: 1.21.58) Bihaber (7b: 52.23) Bilakis (1b: 1.12.46) Bilhassa (1b: 10.20) Bilhassa (8b: 30.13) Boyuna (4b: 12.01) Cefa (1b: 30.44) Cemiyet hayatı (1b: 52.02) Çâr (Çehar) (4b: 1.22.52) Davete icabet etmek (5b: 1.02.43) Def (2b: 22.25) Divan (5b: 18.18) Ebleh (10b: 1.31.18) Eksantrik (5b: 31.47) Entari (2b: 1.16.25) Eskaza (4b: 12.09) Eşgal (6b: 42.32) Eteği belinde (4b: 22.29) Eter (6b: 8.10) Fevkalade (8b: 11.54) Fındıkçı (9b: 27.18) Fingirdek (9b: 29.13) Fiştekleme (9b: 1.45.38) Fuzuli (9b: 57.40) Gaip (4b: 35.14) Gayretkeş (1b: 21.57) Hadise (6b: 22.30) Hakaretimiz (10b: 4.06) Hakiki (2b: 1.15.58) Hallaç pamuğu (8b: 27.08) Hayta (5b: 1.13.33) Hazzetmemek (2b: 46.37) Hışım (1b: 26.15) Hikmet (6b: 1.37.14) Hikmet (8b: 35.31) Himmət (8b: 35.27) Hissikablelvuku (2b: 1.18.10) Hülyalı (5b: 1.44.13) Husumet (4b: 12.55) Hususi (10b: 20.01) İcazet (5b: 37.01) İffetsiz (10b: 3.49) İftihar etmek (6b: 2.10) İhya etmek (6b: 1.32.32) İllet (4b: 29.49) İrtibat kurmak (5b: 50.42) İstidât (6b: 1.10.38) İstikamet (3b: 32.24) İstinaden (3b: 45.27) İzdivaç (1b: 5.43) İzzetinefs (1b: 39.12) Kabzımal (6b: 1.10.53) Kâle almak (3b: 1.07.51) Kalpazanlık (5b: 1.00.33) Kameriye (2b: 36.20) Kapuska (6b: 1.07.57) Kelam (6b: 54.09) Klişe (10b: 10.29) Konuk (5b: 37.04) Krokodil (2b: 21.01) Kuranderde kalmak (7b: 1.34.42) Lafz (9b: 6.32) Lakırdı etmek (7b: 5.21) Latife etmek (9b: 1.54.37) Löp löp (6b: 1.40.23) Mahdum (8b: 19.59) Maktil (8b: 23.13) Manasız (9b: 1.07.31) Maruzat (7b: 1.14.07) Maskara (9b: 1.26.07) Mecaz-ı mürsel (7b: 3.46) Meczip (6b: 57.32) Meram (10b: 1.07.20) Mesele (4b: 10.11) Mevzu (2b: 40.52) Mıntıka (3b: 36.46) Mıymıntı (4b: 1.14.57) Mıymıy (5b: 41.25) Misal (3b: 1.28.28) Muazzam (4b: 30.04) Muhakkak (5b: 1.30.44) Muhit (10b: 37.06) Muhit (1b: 46.00) Mukaddes (4b: 42.51) Musallat (10b: 9.51) Musallat (3b: 30.56) Mutaassıp (2b: 46.06) Müessese (10b: 42.15) Mühim (2b: 6.54) Müptela (8b: 8.42) Müsriflik (6b: 8.55) Müstahdem (2b: 17.39) Müstehak (3b: 13.30) Müştemilat (1b: 51.51) Mütevellit (3b: 28.13) Mütevellit (9b: 1.52.20) Nahif (6b: 1.15.52) Naif (2b: 19.47) Nakşetmek (7b: 4.42) Nazenin (8b: 49.21) Ne vesileyle (3b: 32.22) Nemrut (3b: 14.45) Nezh (1b: 3.25) Nida yapmak (7b: 1.37.14) Nizam (5b: 27.30) Numune (2b: 26.41) Nutku tutulmak (8b: 18.14) Nümayış (9b: 1.27.08) Otantik (4b: 1.46.19) Öleze (9b: 28.37) Peklik (3b: 12.36) Peyzaj (1b: 1.35.51) Pilaki (6b: 1.08.17) Rabatlı (9b: 1.23.18) Rafine (2b: 3.49) Rafine (6b: 23.40) Raks etmek (6b: 5.16) Revir (3b: 42.46) Selâmünkavlen (9b: 1.05.34) Seyahat (5b: 1.40.09) Sfenks (8b: 1.06.13) Soğulmak (5b: 23.48) Sürmenaj (9b: 16.06) Şahıs (1b: 10.39) Şiar edinmek (4b: 1.07.07) Şirret (4b: 50.34) Şuursuzca (1b: 1.37.35) Takdim etmek (2b: 11.32) Tasvip etmek (7b: 19.53) Tasvir (1b: 1.47.05) Tasvir (9b: 1.08.52) Tatava (6b: 1.34.20) Tecahül-i ârif (7b: 3.47) Tekinsiz (1b: 10.23) Telepati (2b: 38.47) Tensikat (4b: 13.42) Tenzih etmek (1b: 13.08) Teşbih (4b: 1.19.23) Teveccüh (4b: 1.13.50) Tevekkeli (10b: 1.37.18) Titr (4b: 1.29.38) Tokat aşketmek (3b: 22.15) Uhde (8b: 11.58) Usturuplu (10b: 38.27) Vakıf olmak (8b: 31.47) Vakur (9b: 24.14) Vuku bulmak (9b: 28.00) Vukuatlı (6b: 12.43) Yedinci sanat (5b: 45.25) Yüz görümlüğü (10b: 1.34.58) Yüzü suyu hürmetine (3b: 1.03.16) Zaaf (4b: 29.58) Zarafet (4b: 22.33) Zebellah (9b: 22.35) Zeval (10b: 3.58) Zıvanadan çıkmak (7b: 19.43) Zibidi (4b: 1.14.28) Zira (2b: 2.52) Zümre (6b: 50.57)

---

2. Terim Dili: Gülse Birsell, dizisinde terimleri bolca kullanmıştır. Dizide işlenen konuya özgü tıp, hukuk, coğrafya vb. terimleri ile karşılaşmaktadır. Karşılaşılan bu terimlerin bazen anlamlarının da sezdirildiği görülmüştür. Dizinin incelenen bölümleri içinde en çok terim barındıran 8. Bölümünde 27 terim tespit edilmiş, bu bölümde astronom ile astronot kelimeleri arasındaki farka da değinilmiştir.

Tablo 2. Terim dili

Adrenalin (4b: 11.50) Adrenalin (9b: 1.28.19) Akor (nota) (4b: 1.42.33) Altın vuruş (4b: 29.30) Asbest (7b: 13.26) Astronom (8b: 44.33) Astronot (8b: 44.36) Atıf yapmak (1b: 1.25.48) Bakıye (8b: 13.50) Batik (8b: 29.33) Bordro (4b: 19.12) Botoks (7b: 20.48) Civanperçemi (10b: 22.52) Detoks (4b: 18.36) Detoks (7b: 20.49) Deviasyon (9b: 2.01.03) Eft (8b: 13.31) Ekol (8b: 32.51) Ekolojik (10b: 14.14) Endemik (8b: 47.11) Etoil (7b: 2.00.22) Ezoterik (1b: 1.13.08) Fesih (4b: 1.30.36) Figür (5b: 13.30) Fizyoterapist (10b: 13.38) Flora (8b: 47.07) Fotoğrafik hafıza (1b: 1.47.33) Galaksi (4b: 27.28) Glüten (2b: 37.17) Granit grisi (5b: 4.52) Hasekiküpesi (4b: 24.16) Havale (8b: 13.30) İfade uzmanı (9b: 21.09) İkona (1b: 1.17.07) Kalori (6b: 24.48) Kapitalizm (4b: 1.55.22) Kâr marjı (6b: 47.21) Karat (10b: 20.19) Kast sistemi (5b: 24.31) Kımlı zararlısı (4b: 1.23.51) Kokina (9b: 19.34) Korteks (10b: 14.23) Kreasyon (8b: 10.21) Kroki (4b: 19.54) Kulunç (10b: 14.23) Kupon arazi (4b: 20.02) Kür (6b: 24.57) Küresel ısınma (5b: 23.38) Libido (2b: 43.42) Loca kiralama (6b: 1.06.19) Mars (8b: 5.24) Merdivenalı (5b: 4.18) Mesleki deformasyon (5b: 56.23) Metabolizma (6b: 1.09.01) Olay mahalli (8b: 12.42) Omurga (10b: 22.20) Omurilik soğanı (6b: 54.04) Ordinaryüs (6b: 44.53) Ödem (2b: 37.19) Ökse otu (10b: 22.52) Pasif direniş (8b: 50.03) Pedagoji (4b: 1.25.27) Pedagojik (6b: 9.24) Piruet (8b: 32.58) Plütonyum (7b: 22.48) Probiyotik (10b: 9.41) Radyoaktif madde (7b: 22.45) Rayiç (1b: 13.51) Renk kartelası (10b: 24.45) Renk skalası (3b: 1.29.52) Rölfle (10b: 4.27) Rütbe (6b: 40.37) Satürn (8b: 5.25) Serotonin (1b: 48.55) Siklamen (4b: 24.15) Stratosfer (8b: 3.04) Su bazlı (5b: 4.06) Şebboy (4b: 24.18) Şive (8b: 14.14) Tazyik hapsi (7b: 1.47.20) Tedbir koydurmak (7b: 30.56) Tek lob (7b: 38.22) Telepati (4b: 15.10) Terapi (4b: 23.25) Terapist

---

(4b: 18.49) Terminoloji (10b: 1.00.06) Testosteron (7b: 50.00) Tirat (4b: 46.46) Titanyum (5b: 22.12) Türüf yağı (8b: 36.00) Uzay mekiği (8b: 21.53) Yer çekimsiz ortam (8b: 3.08)

3. Özenti Dili (Uydurma Dil): Genel olarak uydurma dil / uydurukça diye adlandırılan ancak ülkemizde son zamanlarda beyaz yakalı olarak tabir edilen plaza çalışanlarının ofis ortamının ve sektörlerin ihtiyacına uygun olarak hızlı ve etkili iletişim kurmak amacıyla tercih ettikleri Plaza dili İngilizce ve Türkçe sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla oluşmuş bir dil türüdür ve teknik, teknolojik terimlerin yabancı kaynaklı olması plaza dilinin tercih edilme sebebi olarak izah edilmektedir. Plaza dili kullanımı yalnızca iş ortamıyla sınırlı olmayıp sosyal medya ve popüler kültür araçlarında da kendine yer bulmaktadır. Bu dilin sosyal medya ve popüler kültür araçlarında da tercih edilmesinde en az çabayla iletişim kurma, yabancı dilden kelimeleri de konuşmasına ekleyerek kendini farklı kılma gibi etmenlerin etkili olduğu düşünülse de geniş çaplı sosyolojik araştırmalara ihtiyaç vardır. Gülse Birsnel de Jet Sosyete dizisinde plaza diline yer vermiştir. Kitaplarında, sosyal medyadaki paylaşımlarında uydurma dili eleştiren, Türkçenin düzgün kullanımını savunan Gülse Birsnel dizisinde bu dili konuşan insanlara yer verir ancak küçültücü, yerici bir tavır takınır.

Tablo 3. Özenti dili (uydurma dil)

Ambiyans (5b: 1.44.27) Aura (10b: 38.56) Aylaynır (8b: 51.08) Beginir (9b: 1.53.05) Beyzik (9b: 1.11.22) Brain storming (2b: 53.47) Çek etmek (2b: 26.56) Çek etmek (7b: 1.26.54) Deadline (2b: 53.42) Edvens (9b: 1.53.09) Ekskulusiv (8b: 46.17) Emeyzing (8b: 46.20) Entim (2b: 18.36) Evrilmek (5b: 1.05.41) Falov etmek (10b: 1.13.37) Frapaçino (6b: 1.06.04) Gardını almak (8b: 40.26) Guru (6b: 1.38.05) Hamlıs (5b: 29.06) Harmoni (7b: 32.37) Honör (5b: 53.09) İlegal (7b: 22.39) İnovasyon (10b: 10.34) İntro (8b: 40.22) İvent (8b: 27.28) Kaleydoskop (3b: 17.15) Kanturi (5b: 1.29.47) Karma (10b: 1.31.54) Kartonet (5b: 48.43) Kompakt (4b: 13.46) Konsept (4b: 32.29) Kriminal (7b: 1.19.07) Kuver (5b: 56.29) Lansman (2b: 28.05) Layklamak (10b: 10.24) Level (5b: 1.51.24) Mood (5b: 6.00) Multikültürel (3b: 17.13) Paralize olmak (8b: 20.32) Piar (4b: 17.36) Polarize (5b: 22.14) Portfolyo (9b: 1.11.16) Prezans (4b: 33.25) Prezantabl (4b: 1.08.22) Provoke yapmak (6b: 20.25) Retro (5b: 51.28) Selebriti (3b: 39.10) Set etmek (2b: 53.51) Simülasyon (8b: 1.00.35) Spontan (9b: 1.11.15) Story (6b: 52.30) Tayming (9b: 2.06.52) Total (5b: 1.46.59) Trend (2b: 27.21) Trendsetter (2b: 1.18.20) Vintiç (5b: 51.37)

4. Argo: Argo, kendine mahsus kelime, deyim ve deyişleri olan toplumun belirli bir kesimi tarafından kullanılan mecaza dayalı özel bir dildir. Gülse Birsnel dizisinde komik bir durum yaratma, yergi ve gülmece için argo kelimelerden de yararlanmıştır.

Tablo 4. Argo

Ayıkmak (8b: 14.30) Bitirim (6b: 42.46) Cozutmak (1b: 23.55) Cukkalamak (7b: 24.37) Enik (5b: 1.44.04) Hacılmak (10b: 1.41.46) Hergele (3b: 22.49) Herifçioğlu (1b: 13.33) Höt zöt (7b: 46.13) Kalas (1b: 21.36) Karakter atmak (6b: 28.18) Kartlamak (1b: 37.24) Kuluçka makinesi (7b: 33.18) Lavuk (8b: 1.37.10) Makara yapmak (5b: 50.38) Papel (4b: 27.31) Racon (3b: 16.47) Sünepe (1b: 1.30.51) Volta atmak (10b: 4.41) Zırtapoz (3b: 14.02) Zibilyon (3b: 39.58)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Son zamanlarda yeni neslin sözcük dağarcığının dar olduğu ve derdini anlatmada sıkıntı çektiği görülmektedir. Bu durumun başat gerekçesi Karakuş'a (2005) göre okutulan ders kitaplarındaki sözcük öğretimine yönelik önemsemeyiş ve bu alandaki eksikliklerdir.

Öğretim programlarında öğrencinin yaşına ya da sınıf seviyesine göre bilmesi gereken kelimelerin tespit edilmemiş olması, bu kazanıma yönelik çalışmaların planlı olmayışı söz varlığını geliştirme kazanımının okullarda eğitimcilerin çalışmalarıyla sınırlı olması kelime hazinesi yeterli olmayan bireylerin yetişmesine sebep olmuştur. Pehlivan (2003) Türkçe için yaş ve seviyeye göre hangi sözcüklerin ne sıklıkla öğretileceğini belirleyen çalışmaların eksikliğine dikkat çeker. Çotuksöken

(2000) ise ders kitaplarındaki metinlerin hazırlanmasından önce her sınıfta kaç sözcük öğretilceğinin liste biçiminde belirlenmesinin gerektiğini ancak bugüne değin ülkemizde böyle bir çalışmanın yapılmamış olduğunu belirtmektedir. 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca yürütülen "Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Projesi" ile okul öncesinden 12. sınıfa kadar öğrencilerin sahip oldukları yazılı ve sözlü Türkçe varlıklarını tespit etmek üzere bir yaklaşım ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, her sınıf kademesi için Türkçe söz varlığı listeleri oluşturulacaktır. Bu proje başarılı olursa bu konudaki eksiklik giderilmiş olacaktır.

Televizyon, bilgisayar, cep telefonu ve internet gibi teknolojik aletlerin hızla gelişmesi ve insanlar arasında kullanımın yaygınlaşması toplumun her safhasında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Eğitim ailede başlar ve çocuk büyüdükçe çocuğun eğitim sürecine sosyal çevre de dâhil olur. Günümüzde çocuğun eğitiminde televizyon ve sosyal medya da söz sahibidir. Can (2019), "Televizyon Dizilerindeki Şiddet Kültürünün Ortaöğretim Öğrencileri Üzerindeki Etkisi" adlı çalışmasında öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıklarında %45.5 oranı ile en çok dizileri tercih ettiğini; dizileri izleyen öğrencilerin %60.6'sının da televizyon dizilerinin tutum ve davranışları üzerinde etkisi olduğunu belirttiklerini ifade etmiştir.

Yağlı'ya (2013: 708-709) göre "Toplumun geleceği olarak yetişmelerine özen gösterdiğimiz çocukların gelişmesi ve sosyalleşmesinde okul ve arkadaş guruplarının yanı sıra kitle iletişim araçlarının da etkin bir rolü vardır. Kitle iletişim araçları içerisinde çocuğun ilk tanıştığı araç televizyondur. Günümüzde artık televizyon tüm hayatımızı etkileyen bazen de onu şekillendiren bir ihtiyaç olarak yerini almıştır."

Kırtepe (2015), çalışmasında izleyicilerin dizi karakterlerinden etkilendiğini ortaya koymuştur. İnsanların dizi karakterlerinden etkilenmesine dair örnekleri sosyal hayatta görebilmekteyiz. İnsanların giyim stilleri, konuşma tarzları, yeme içme alışkanlıkları izledikleri dizilere göre şekillenebilmektedir. Bu etkilenme bazen olumsuz davranışların öğrenilmesine sebep olabileceği gibi bazen de olumlu davranışların öğrenilmesine sebep olmaktadır. Memurlar.net'te yer alan "Dizilere Takip Emniyet Kemerini Takma Oranını Yükseltti" başlıklı haberde Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, medya ile birlikte çalıştığını, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün araç kullanılan sahnelerde emniyet kemeri takıldığının gösterilmesi talebine medyadan olumlu yanıt geldiğini, iki yıldır bu çalışmanın sürdürüldüğünü, yüzde 85 oranında emniyet kemeri takma alışkanlığının ortaya çıktığı bilgisi yer almaktadır.

Gülse Birsal'in senaryosunu yazdığı dizilerde kelime seçimini rastgele yapmadığı, günlük hayatta kullanılan kelimeler yerine kullanımı azalmış ya da kullanımdan düşmüş eş anlamlılarını tercih ettiği görülmektedir. Bilinen, günlük hayatta çok kullanılan kelimeler yerine, edebi eserlerde geçen, şimdilerde unutulmuş, eskiden daha çok kullanılan eş anlamlılarının kullanıldığı görülmüştür. Bu bilinçli bir tavidir. Bu kelimelerin unutulmaması adına, Türk dilinin zenginliğinin korunması adına takdire şayan bir tutumdur.

Televizyon programlarının ve belki de en çok dizilerin izleyici üzerindeki bu etkisinden yararlanmak mantıklı bir eylemdir. Kelime öğretimini okullarla, kütüphanelerle ve sadece kitap okuma ile sınırlandırmamak gerekir. Kelime/kavram öğretiminde en etkili yol kitap okumak olduğu yapılan araştırmalarda dile getirilmiştir. Lakin tek başına yeterli değildir. Kitaplarda rastlanılan kelimeler günlük hayatta başka alanlarda da karşımıza çıktığında, tekrarlı bir süreç izlendiğinde kalıcı olur. Gülse Birsal'in Jet Sosyete dizisi incelendiğinde gerek eskimiş Türkçe kelimeler gerek terimler, gerek argo kelimeler gerekse plaza dili olarak zengin bir kelime çeşitliliğinin karşımıza çıktığı görülmektedir. Buradan şu sonuca ulaşabiliriz ki senaristler diyaloglar yazarken bilinçli tercihler yaparlarsa izleyici için faydalı olabilir.

Çok kitap okuyan insanlardan bazıları günlük hayatta kullanılmayan bir kelime ile cümle kurarken çekinebilmektedirler. Çünkü bazı insanlar arasında bilinmeyen kelimeleri kullanmak bir kendini beğenmişlik olarak görülebilmektedir. Zengin Türkçemiz televizyon ekranlarında da kendine yer bulursa bu kelimelere karşı bir aşinalık kurulacak, zamanla anlamları öğrenilecek ve aktif kelime hazinemiz zenginleşecektir.

Televizyon ekranlarında en çok izlenen dizilerin senaryolarında zengin bir dilin kullanılması sağlanabilir. Türk dilinin büyük eserlerindeki edebi dil dizi senaryolarında yer bulursa bu kelimelerin öğretiminde faydalı olabilir.

2023 Eğitim Vizyonu kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca yürütülen "Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Projesi" ile okul öncesinden 12. sınıfa kadar öğrencilerin sahip oldukları yazılı ve sözlü Türkçe varlıklarını tespit etmek üzere bir yaklaşım ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, her sınıf kademesi için Türkçe söz varlığı listeleri oluşturulacaktır. Tespit edilen bu kelimelerin televizyon dizilerinde kullanımı sağlanırsa bu kelimelerin öğrenilmesi açısından destekleyici olabilir.

Kaynakça

- Alperen, N. (2001). *Türkçe okuma ve yazma eğitim rehberi*, 7. Baskı, Ankara: Alperen Yayınları.
- Budak, Y. (2000). Sözcük öğretimi ve sözlüğün işlevi. *Dil Dergisi*. S. 92.
- Can, Y. (2019). Televizyon dizilerindeki şiddet kültürünün ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Çotuksöken, Y. (2000). Türkçe ve edebiyat ders kitapları nasıl olmalı? *Milliyet Sanat Dergisi*. 487, 9, 7-10.
- Demir, C. (2016). Türkçe eğitim-öğretim programları ve kişisel söz varlığı, *Milli Eğitim Dergisi*, S.210, 141-161.
- Haşım, A. (1981). *Gurebahâne-i laklakan ve Frankfurt seyahâtnâmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karakuş, İ. (2005). *Türkçe Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Can Matbaa
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27/1: 141-153
- Kırtepe, S. (2015). Dizi karakterlerinden etkilenme hakkında izleyici değerlendirmeleri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/1: 115-130
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları
- Lüle Mert, E. (2013). İlköğretim Türkçe programı ile Türkçe çalışma kitaplarındaki kazanım ve etkinliklerin sözcük öğretimi açısından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 13-31.
- Memiş, M. R. (2018). Kelime hazinesi ve yabancı dilde kelime öğretimi üzerine, *Turkish Studies*, V.13/19, p.1273-1289
- Misalli büyük Türkçe sözlük*, 3. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, Haziran 2008, s.2857
- <https://www.memurlar.net/haber/470471/dizilere-takip-emniyet-kemeri-takma-oranini-yukseltti.html>
- Pehlivan, A. (2003). Türkçe ders kitaplarında sözcük dağarcığını geliştirme sorunu ve çözüm yolları. *Dil Dergisi*. 122, 84-91.
- Tosunoğlu, M. (1998). İlköğretim okullarına başlayan öğrencilerin okuma yazmayı öğrenmeden önceki kelime serveti üzerine bir araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: cailou ve pepee, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/10 Fall, p. 707-719.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. ve Okur, A. (2010). İlköğretim okullarındaki okuma etkinliklerinde göz ardı edilen bir konu: sözcük öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 27: 753-773.